

Doping i jego skutki

- Wprowadzenie
- Przeczytaj
- Mapa myśli
- Sprawdź się
- Dla nauczyciela

Stosowanie środków dopingujących wykracza w dzisiejszych czasach poza sport zawodowy i stosują go również ludzie uprawiający sport amatorsko.

Źródło: pixabay.com, domena publiczna.

Zapewne wielu z was choć raz oglądało zawody sportowe, dopingując zawodników do walki oklaskami, okrzykami czy śpiewem. Taki doping motywuje zawodników do rywalizacji i większego wysiłku, a co za tym idzie – lepszych wyników. Każdy z nas odczuwa potrzebę osiągnięcia pewnego poziomu samozadowolenia i zaspokojenia swoich ambicji. Uczeń pragnie uzyskać jak najwyższą średnią ocen, a sportowiec stanąć na najwyższym podium. Jednak czy zawsze ich wyniki są rezultatem uczciwej gry?

Twoje cele

- Określisz, czym jest doping.
- Opiszysz główne rodzaje dopingów w sporcie.
- Przedstawisz wpływ substancji stosowanych w dopingach na organizm człowieka.
- Zaprezentujesz swój pogląd na temat szkodliwości działania środków dopingowych.

Przeczytaj

Osiągnięcie wyjątkowo dobrych rezultatów w sporcie, nauce czy wykonywanym zawodzie zależy od osobistych predyspozycji, ale najczęściej wymaga także wytężonej, wieloletniej pracy. Ćwicząc na siłowni czy uprawiając inny sport, chcielibyśmy szybko i bez większego wysiłku osiągnąć wydatne mięśnie czy dużą sprawność fizyczną. Jednak dla niektórych cele te okazują się czymś tak odległym w czasie i nieosiągalnym, że decydują się oni sięgnąć po środki dopingujące.

Co jest główną motywacją do stosowania środków dopingujących?

Źródło: pixabay.com, domena publiczna.

Czym jest doping?

Za doping uznaje się pobudzanie organizmu do zwiększonej wydolności fizycznej i umysłowej z zastosowaniem środków i metod niedozwolonych. Są one zabronione,

ponieważ osiągnięcie za ich pomocą przewagi nad rywalami jest nieetyczne i może szkodzić zdrowiu.

” Słowo doping pochodzi od angielskiego *dope*, co oznacza m.in. „narkotyzować się”, „dodawać, dosypywać środek narkotyzujący, oszalamiający, znieczulający”, „wlać, wsypywać narkotyk”, ale również, co ciekawe, „sfalszować”, a także „głupek, naiwniak”. Korzenie słowa *dope* tkwią w Afryce – szczep Kafrów z południa tak określał narkotyk stosowany podczas obrzędów religijnych. Forma ta przeniknęła następnie do języka Afrykanerów, a w Europie pojawiła się pod koniec XIX w. jako określenie narkotyku stosowanego w wyścigach konnych. W miarę upływu lat jego różne odmiany określały dodatki do prochu strzelniczego, rośliny o działaniu pobudzającym, oszołomienie, a nawet płyn pokrywający powierzchnię kadłubów samolotów. Dzisiaj „doping” kojarzy się nierozdzielnie i negatywnie ze sportem.

Źródło: A. Ziemia, *Mroczna strona medalu*, Wiedza i Życie, 9/2000.

Motywacje do stosowania dopingu w sporcie

Do stosowania niedozwolonych środków osoby trenujące popycha przeświadczenie, że doping jest mocno rozpowszechniony, a więc niekorzystający z niego zawodnik nie ma szans dorównać kolegom i pokonać rywali.

Źródło: Raport badawczo-analityczny dotyczący postaw i opinii w zakresie stosowania dopingu. Raport Kantar TNS na zlecenie Ministerstwa Sportu i Turystyki Rzeczypospolitej Polskiej. Warszawa, październik 2017 roku., licencja: CC BY-SA 3.0.

Motywy kierujące ludźmi, którzy sięgają po środki dopingujące:

- utrzymanie dobrej formy;

- poprawa osiągnięć;
- pokonanie przeciwników;
- korzyści materialne związane ze zwycięstwem;
- brak świadomości, że doping jest szkodliwy;
- poszukiwanie nowych doznań.

Jednym z motywów stosowania dopingu jest presja społeczeństwa na osiągnięcie jak najlepszych wyników.

Źródło: pixabay.com, domena publiczna.

Definicja dopingu w sporcie

W Polsce według Ustawy z dnia 21 kwietnia 2017 r. **o zwalczaniu dopingu w sporcie (art. 3, pkt 1 Dz.U. 2017 poz. 1051)** pojęcie dopingu rozumie się głównie jako:

1. obecność substancji zabronionej, jej metabolitów lub markerów w próbce fizjologicznej zawodnika;

2. użycie lub usiłowanie użycia przez zawodnika substancji zabronionej lub metody zabronionej [...].

Rodzaje dopingu

Biorąc za kryterium stosowane metody, wyróżnia się doping farmakologiczny, fizjologiczny i genetyczny.

Doping farmakologiczny
Zażywanie w celu podniesienia sprawności fizycznej i psychicznej biologicznie czynnych substancji, których użycie nie jest uzasadnione leczeniem. Najłatwiejszy do stosowania i najłatwiejszy do wykrycia rodzaj dopingu.
Doping fizjologiczny
Doping genetyczny

Substancje i metody wspomaganie organizmu a cel dopingu w sporcie

Cel dopingu		
Siłowy	Wytrzymałościowy	Stymulujący
Osiągnięcie jak największej siły przy stałej masie ciała	Trwale zwiększenie zdolności organizmu do znoszenia długotrwałego, intensywnego wysiłku fizycznego	Czasowe zwiększenie odporności na ból i wysiłek przez stosowanie technik zapobiegających odczuwaniu bólu i zmęczenia

Środkiem dopingującym jest każda substancja naturalna lub syntetyczna, która została użyta w celu podwyższenia wydolności organizmu. **Światowa Agencja Antydopingowa (WADA)** corocznie aktualizuje i publikuje Listę Substancji i Metod Zabronionych.

Substancje i metody zabronione przez Światową Agencję Antydopingową (WADA) w 2019 r.		
Okres, w którym są zabronione	Substancje	Metody
Zabronione w każdym czasie (na zawodach i poza zawodami)	<p>S1. Środki <u>anaboliczne</u>, sterydy anaboliczne – grupa steroidów pochodzenia naturalnego lub syntetycznego, które mają silne działanie anaboliczne, tzn. powodujące przyspieszenie dzielenia się komórek tworzących określone tkanki organizmu; pochodne testosteronu.</p> <p>S2. Hormony i pokrewne substancje</p> <p>S3. Beta-2-agoniści, beta-2-mimetyki – leki działające stymulująco na beta-receptory zlokalizowane w ścianach dróg oddechowych; stosowane w leczeniu astmy oskrzelowej i przewlekłych chorób płuc; zażywane przez sportowców zwiększają wydolność oddechową, a co za tym idzie, umożliwiają</p>	<p>M1 Metody poprawiające transport tlenu</p> <p>M2. Manipulacje chemiczne (fałszowanie lub zamiar fałszowania mający na celu zmianę właściwości i ważności próbek pobranych do kontroli antydopingowej, w tym m.in. zamiana moczu i (lub) fałszowanie składu moczu, np. przez dodanie różnych składników, np. proteaz) i fizyczne (infuzje dożylnie i (lub) iniekcje o objętości większej niż 100 ml w okresie 12 godzin, z wyłączeniem tych przyjętych w uzasadnionych przypadkach w trakcie hospitalizacji, zabiegów chirurgicznych lub badań klinicznych).</p>

	Substancje i metody zabronione przez Światową Agencję Antydopingową (WADA) w 2019 r.	M3-Doping genetyczny
	<p>wydłużenie czasu trwania wysiłku i opóźniają zmęczenie.</p> <p>S4. Środki antyestrogenowe – substancje wykorzystywane w leczeniu nowotworów piersi u kobiet; u mężczyzn stosuje się je głównie z uwagi na działanie antyestrogenowe, tzn. zapobiegające nadmiernej produkcji estrogenu będącej wynikiem stosowania anaboliów.</p> <p>S5. Diuretyki i inne środki maskujące</p>	
Zabronione na zawodach	<p>S6. Stymulanty</p> <p>S8. Kannabinoidy</p> <p>S7. Narkotyki</p>	

**Substancje i metody zabronione przez Światową Agencję Antydopingową
(WADA) w 2019 r.**

Zabronione w niektórych sportach	<p>P1. Alkohol</p> <p>P2. Beta-blokery – grupa substancji wykorzystywanych jako leki kardiologiczne, np. na nadciśnienie tętnicze; blokują receptory beta w komórkach, co objawia się np. zmniejszeniem drżenia dłoni (jest to przydatne w sportach wymagających precyzji i pewności ruchów, np. w strzelectwie); zdrowa osoba, która przyjmuje beta-blokery, naraża się na bradykardię, czyli zmniejszenie częstości pracy serca, co może objawiać się zawrotami głowy i omdleniami.</p>	
----------------------------------	---	--

Źródło: Polska Agencja Antydopingowa

Lista określa grupy substancji i metod zabronionych na zawodach oraz poza zawodami, a także substancje zabronione w określonych dyscyplinach sportu.

Skutki działania substancji dopingujących dla organizmu człowieka

Przyjmowanie środków i stosowanie metod zwiększających w krótkim czasie wydolność organizmu lub powodujących rozrost mięśni szkieletowych przynosi często tragiczne konsekwencje. Nierzadko środki dopingujące pochodzą z niepewnych źródeł i są zanieczyszczone różnymi niebezpiecznymi substancjami, np. dopalaczami.

Stosowanie takich preparatów może się skończyć trwałym uszczerbkiem na zdrowiu lub nagłym zgonem.

Ciekawostka

Sportowcy po treningu wysokogórskim, wykorzystując fakt, że w rozrzedzonym powietrzu szpik kostny produkuje więcej erytrocytów z powodu niskiej zawartości tlenu, oddają i gromadzą swoją krew. Na kilka dni przed startem przetaczają ją z powrotem do organizmu. Celem tych działań jest zwiększenie pojemności tlenowej krwi, co poprawia wydolność organizmu i przekłada się na lepsze wyniki.

Źródło: pixabay.com, domena publiczna.

Tak przeprowadzona autotransfuzja ogranicza ryzyko wykrycia wspomaganego, co dla nieuczciwych zawodników ma największe znaczenie. O ile przetoczenie krwi od dawcy można bez problemu wykryć za pomocą testów na obecność swoistych antygenów, to przetoczona krew własna ma ten sam skład co krew obecna w krwiobiegu i nie da się ich odróżnić.

Zabieg ten może być niebezpieczny, gdyż jak każda transfuzja niesie ze sobą ryzyko poważnych powikłań. Należą do nich wysoka gorączka, wzrost ciśnienia krwi i ryzyko zakrzepów, a w konsekwencji – udar mózgu lub zawał serca.

Ważne!

Jedynymi uczciwymi sposobami zwiększania sprawności fizycznej i intelektualnej, zdolności koncentracji, a także łagodzenia objawów zmęczenia są: właściwie zaplanowany trening, optymalna dieta oraz psychologiczne techniki wspomagające koordynację wzrokowo-ruchową i poprawiające pracę mózgu.

Doping był, jest i z dużym prawdopodobieństwem będzie obecny w sporcie zawodowym, amatorskim i rekreacyjnym. Powszechność i łatwa dostępność różnych środków dopingujących – jak również słaba świadomość społeczeństwa w zakresie skutków ubocznych ich działania – mogą stwarzać wrażenie, że są to substancje bezpieczne. Jednak jeśli doping oznacza sięganie po środki niedozwolone, zwiększające sztucznie wydolność organizmu, to nie tylko zagraża on zdrowiu i życiu osób je przyjmujących, ale również staje się największym wrogiem szlachetnych idei zdrowej rywalizacji.

Słownik

anaboliki

sterydy anaboliczne; grupa związków organicznych pochodzenia naturalnego lub syntetycznego o silnym działaniu anabolicznym, czyli powodującym zwiększenie tempa podziałów komórkowych w określonych tkankach człowieka i zwierząt; niektóre z nich stymulują wzrost masy mięśni, a inne także kości przez pobudzanie syntezy białka lub zmiany w gospodarce wapniem – sportowcy wykorzystują te właściwości w dopingu farmakologicznym; przykładem jest testosteron, który pełni w organizmie rolę męskiego hormonu płciowego

kannabinoidy

grupa substancji psychoaktywnych występujących naturalnie w organizmach roślin, zwierząt i człowieka oraz wytworzonych syntetycznie, z których najpowszechniej zażywany jest tetrahydrokannabinol (THC), składnik marihuany

i haszyszu; oddziałują na receptory kannabinoidowe komórek układu nerwowego; powodują relaksację i uspokojenie, obniżenie progu bólu, wzrost apetytu, spadek koncentracji i pogorszenie pamięci

kortyzon

hormon kory nadnerczy, który wpływa na metabolizm węglowodanów i ma działanie przeciwzapalne; uznawany przez komisję antydopingową za zabroniony środek dopingujący

narkotyki

(gr. *narkōtikós* – oszalamiający) potoczna nazwa niektórych substancji psychoaktywnych działających na ośrodkowy układ nerwowy

stymulanty

substancje psychoaktywne działające na organizm pobudzająco; zwiększają aktywność układu nerwowego, podtrzymują czujność i zmniejszają zmęczenie; zaliczane są do nich np. kofeina, nikotyna, efedryna, amfetamina, kokaina, ecstasy

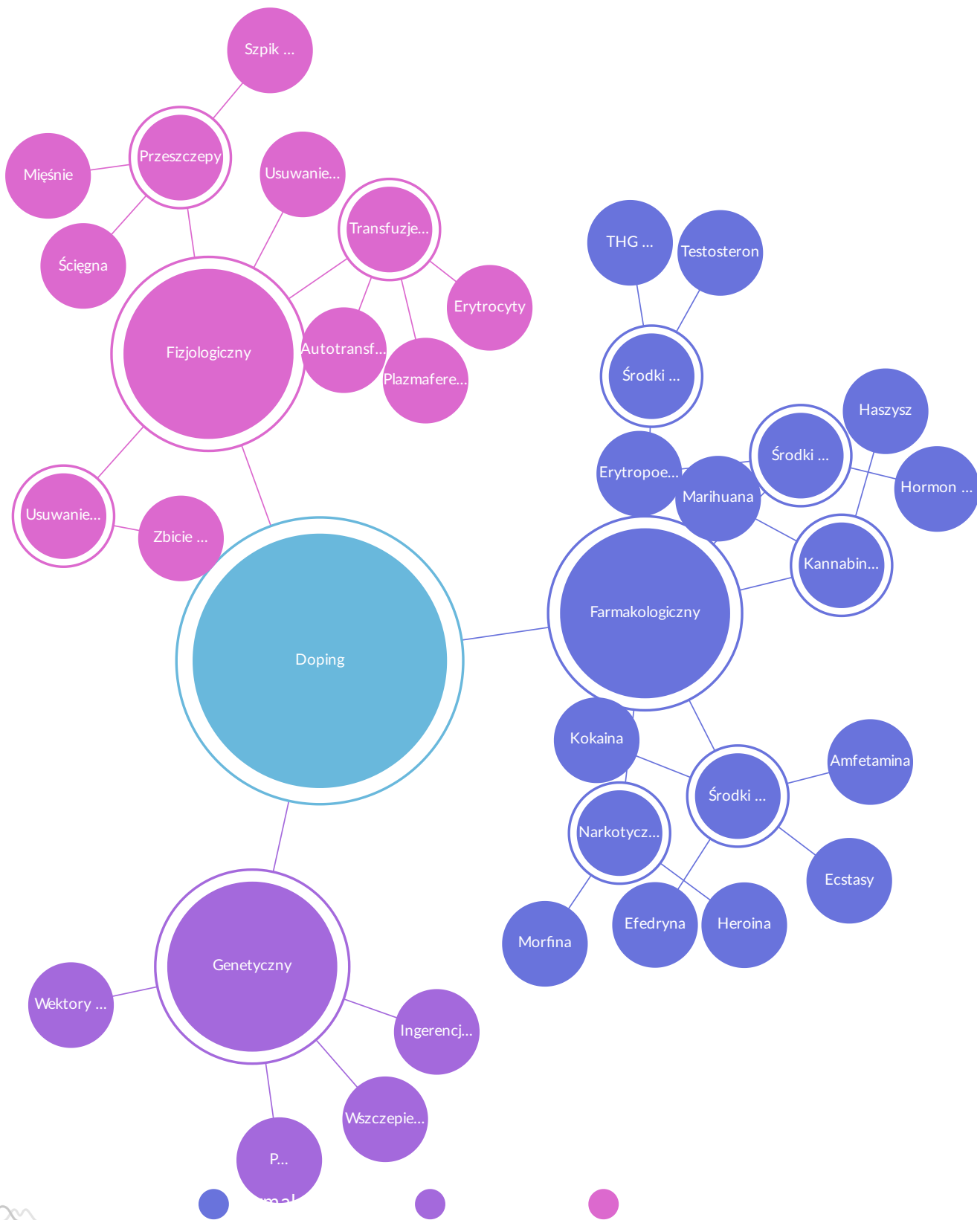
wektor genetyczny

niewielka cząsteczka DNA zdolna do replikacji w komórce biorcy; podstawowe narzędzie inżynierii genetycznej; może zostać zrekombinowana przez włączenie do niej fragmentu innej cząsteczki DNA, który po wprowadzeniu do komórek gospodarza będzie w nich powielany i poddawany ekspresji; do komórek ssaków wektory można wprowadzać za pośrednictwem wirusów

Mapa myśli

Rodzaje dopingu

Polecenie 1

Doping w zależności od stosowanych metod i środków może mieć cel siłowy, wytrzymałościowy lub stymulujący. Na podstawie informacji zamieszczonych w e-materiale uzupełnij mapę myśli, dopisując do każdego końcowego pojęcia jeden z celów dopingu.

Polecenie 2

Wybierz z mapy myśli te przykłady dopingu, które są niewykrywalne. Określ ich konsekwencje dla zdrowia zawodnika.

Polecenie 3

Wykorzystując informacje w dostępnych źródłach (e-materiały, mapa pojęć, Internet, czasopisma, TV) przygotuj artykuł na temat stosowania dopingu przez młodych ludzi i jego niekorzystnych skutków.

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Zaznacz poprawne dokończenie zdania.

Za doping uznaje się pobudzanie organizmu do zwiększonej wydolności fizycznej i umysłowej za pomocą:

- wszystkich substancji chemicznych
- naturalnych substancji odżywczych
- substancji i metod niedozwolonych
- wyłącznie substancji niedozwolonych
- wyłącznie metod niedozwolonych
- substancji uzależniających

Ćwiczenie 2

Wskaż poprawne dokończenie zdania. Sterydy anaboliczne...

- nasilają syntezę i odkładanie białek w narządach ciała.
- pobudzają szpik kostny do wytwarzania krwinek.
- przyspieszają wydalanie z organizmu środków dopingujących.
- znoszą uczucie bólu.

Ćwiczenie 3

Wymienione przykłady substancji i metod przyporządkuj do odpowiednich grup dopingu.

Usuwanie tkanki tłuszczowej, Środki anaboliczne, Ingerencja w ekspresję genów, Marihuana, Kokaina, Stosowanie erytropoetyny w celu nasilenia erytropoezy, Autotransfuzja, Transfuzja krwi, Wprowadzanie do organizmu genów za pośrednictwem wirusów, Stosowanie preparatów zawierających zmodyfikowane bakterie, Diuretyki, Przeszczep szpiku kostnego, Wszczepianie tkanek zmodyfikowanych genetycznie, Amfetamina

Doping farmakologiczny	
Doping fizjologiczny	
Doping genetyczny	

Ćwiczenie 4

Wskaż dozwolone metody dopingu w sporcie:

- trening wysokogórski
- zażywanie kofeiny w płynach energetyzujących
- przetaczanie krwi
- stosowanie diuretyków
- zażywanie środków przeciwbólowych

Ćwiczenie 5

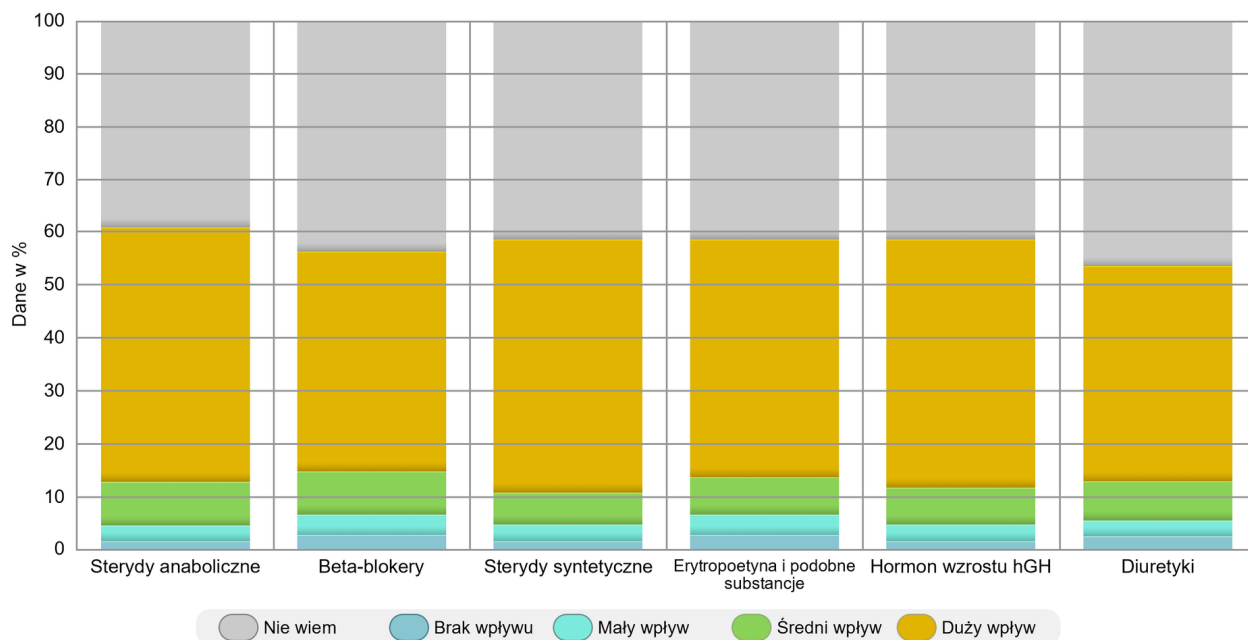
Warunki wysokogórskie wywołują w organizmie osoby tam przebywającej i trenującej określone zmiany metaboliczne i funkcjonalne. Uzupełnij tekst właściwymi wyrazami.

NiskieWysokie ciśnienie tlenu w górach stymulujehamuje wytwarzanie erytropoetyny przez nerki, która stymulujehamuje wytwarzanie erytrocytów. Więszamniejsza liczba erytrocytów we krwi przenosi do komórek więcejmniej tlenu potrzebnego do oddychania komórkowego. W procesie oddychania uwalnia się wówczas więcejmniej energii, dzięki czemu zwiększzmniejsza się wydolność organizmu sportowca.

Ćwiczenie 6

Poniższy wykres przedstawia, jak sportowcy wyczynowi oceniają wpływ regularnego stosowania dopingu na ich zdrowie.

Jak duży negatywny wpływ na pana/pani zdrowie miałyby – pana/pani zdaniem – regularne stosowanie każdej z poniższych substancji?

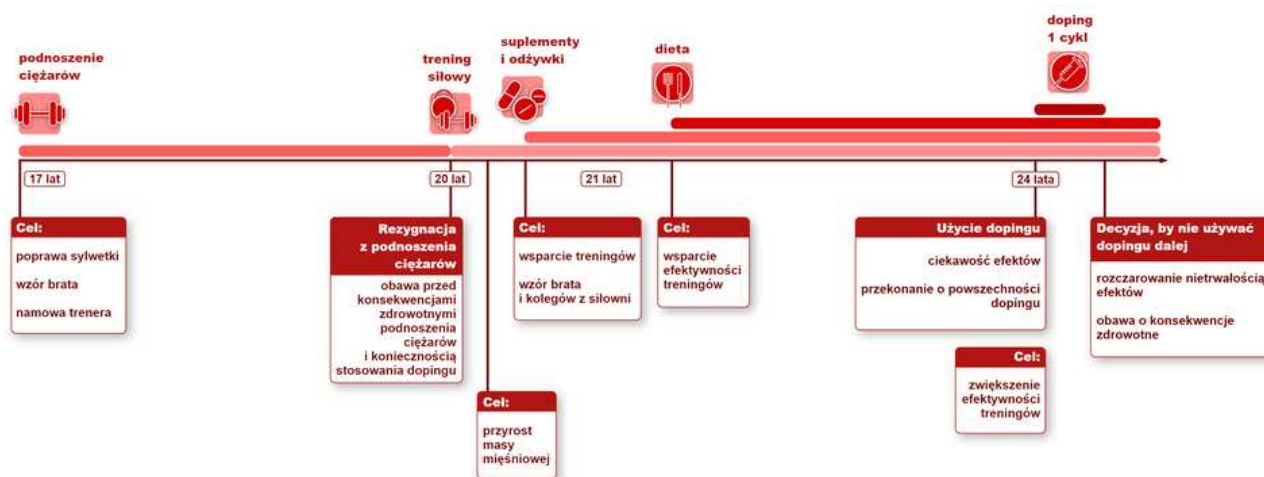
Źródło: Englishsquare.pl Sp. z o.o., Wykres opracowany na podstawie: Raport badawczo-analityczny dotyczący postaw i opinii w zakresie stosowania dopingu. Raport Kantar TNS na zlecenie Ministerstwa Sportu i Turystyki Rzeczypospolitej Polskiej. Warszawa, październik 2017 roku. s. 20, licencja: CC BY-SA 3.0.

Ćwiczenie 7

Studium przypadku – mężczyzna niestosujący już dopingu.

Mężczyzna w wieku 25 lat. W sport, konkretnie podnoszenie ciężarów, zaangażował się jako nastolatek i startował w zawodach tej dyscypliny. W tym czasie zetknął się z zawodnikami, którzy chcąc poprawić swoje wyniki, stosowali doping. Zrezygnował z podnoszenia ciężarów właśnie pod wpływem obserwacji, że wykorzystywanie niedozwolonych substancji może być niezbędne do osiągnięcia sukcesów, oraz obawy o konsekwencje zdrowotne takich treningów. Od tego czasu postawił na trening siłowy, ukierunkowany na budowę sylwetki. Ćwicząc wraz z bratem i społecznością niewielkiej, lokalnej siłowni, na wzór trenujących kolegów wprowadził do stylu życia suplementy, odżywki i dietę, aby zwiększyć efektywność treningów. Zaobserwował, że w tym celu stosunkowo popularnie stosowany jest również doping i postanowił wypróbować jeden z takich środków. Wybrał taki, który jego zdaniem miał najmniejsze skutki uboczne. Jednak po jednym cyklu zrezygnował, rozczarowany nietrwałością efektów, a co za tym idzie – koniecznością regularnego sięgania po niedozwolone substancje. W jego ocenie miałyby to już negatywne konsekwencje zdrowotne.

Historia mężczyzny, punkty zwrotne w stosowaniu dopingu i kryjąca się za nimi motywacja.

Źródło: Englishsquare.pl Sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Wymień decyzje, które podejmował mężczyzna w związku z rozwojem swojej kariery sportowej.

Ćwiczenie 8

Przeprowadzono badanie ankietowe, w którym zapytano respondentów, czy substancje i metody dopingujące powinny być ich zdaniem dozwolone czy też zabronione.

Zdecydowana większość społeczeństwa Polski, włącznie ze sportowcami amatorami oraz sportowcami wyczynowymi, uważa, że świadome stosowanie substancji i metod dopingujących jest niemoralne w każdym przypadku. Jednak dla około jednej czwartej Polaków oraz sportowców trenujących amatorsko stosowanie dopingu jest dopuszczalne w niektórych przypadkach. Wyniki badania przedstawia wykres.

Źródło: Raport badawczo-analityczny dotyczący postaw i opinii w zakresie stosowania dopingu. Raport Kantar TNS na zlecenie Ministerstwa Sportu i Turystyki Rzeczypospolitej Polskiej, Warszawa, październik 2017 roku, s. 20.

Źródło: Englishsquare.pl Sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Dla nauczyciela

Scenariusz lekcji

Autor: Alicja Kasińska

Przedmiot: biologia

Temat: Doping i jego skutki

Grupa docelowa: uczniowie III etapu edukacyjnego – kształcenie w zakresie podstawowym i rozszerzonym

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

Cele kształcenia - wymagania ogólne

II. Pogłębianie znajomości uwarunkowań zdrowia człowieka. Uczeń:

5) rozumie zagrożenia wynikające ze stosowania środków dopingujących i psychoaktywnych.

Treści nauczania - wymagania szczegółowe

V. Budowa i fizjologia człowieka.

8. Poruszanie się. Uczeń:

10) przedstawia wpływ substancji stosowanych w dopingu na organizm człowieka.

Zakres rozszerzony

Cele kształcenia - wymagania ogólne

V. Pogłębianie znajomości uwarunkowań zdrowia człowieka. Uczeń:

3) rozumie zagrożenia wynikające ze stosowania środków dopingujących i psychoaktywnych;

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

XI. Funkcjonowanie zwierząt.

2. Porównanie poszczególnych czynności życiowych zwierząt, z uwzględnieniem struktur odpowiedzialnych za ich przeprowadzanie.

7) Poruszanie się. Uczeń:

o) przedstawia wpływ substancji stosowanych w dopingu na organizm człowieka.

Kształowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje matematyczne oraz kompetencje w zakresie nauk przyrodniczych, technologii i inżynierii;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się.

Cele operacyjne:

Uczeń:

- określa, czym jest doping;
- opisuje główne rodzaje dopingu w sporcie;
- przedstawia wpływ substancji stosowanych w dopingu na organizm człowieka;
- prezentuje swój pogląd na temat szkodliwości działania środków dopingowych.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm;
- problemowa.

Metody i techniki nauczania:

- burza mózgów;
- pogadanka;
- mapa myśli.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- mapa myśli;
- tablica interaktywna/tablica;
- arkusze papieru A2, flamastry.

Przed lekcją:

Uczniowie zapoznają się z e-materiałem.

Przebieg zajęć

Faza wstępna:

1. Nauczyciel nawiązuje do tematu lekcji, zadając pytanie kluczowe: „Co to jest doping i czy warto go stosować?”
2. Krótkie wypowiedzi chętnych uczniów odzwierciedlają stan wiedzy na temat dopingu i są punktem wyjścia do realizacji celów lekcji.
3. Nauczyciel przedstawia cele lekcji i prosi wybranego ucznia o odczytanie wstępu do e-materiału. Nawiązuje w ten sposób do motywującej roli szlachetnego dopingu.

Faza realizacyjna:

1. Nauczyciel zadaje pytania dodatkowe, nakierowujące rozmowę:
  - Dlaczego osoby trenujące nie zawsze osiągają dobre wyniki?
  - Co jest główną motywacją do stosowania środków dopingujących?
2. Nauczyciel zadaje kolejne pytania: „Jakie formy dopingu funkcjonują w świecie sportu?” oraz „Kto stosuje środki dopingowe?”. Uczniowie ustalają odpowiedzi w parach. Nauczyciel prosi wskazanych uczniów o wypowiedzi, w miarę potrzeby ukierunkowując je nie tylko na sportowców zawodowych i amatorskich, ale i osoby uprawiające trening siłowy czy bywalców klubów fitness.
3. Nauczyciel zadaje kolejne pytanie: „Które środki i metody dopingu są zabronione?”. Uczniowie wyszukują informacje w sekcji „Przeczytaj” e-materiału, a następnie rozmawiają z nauczycielem na temat środków i metod zakazanych w sporcie.
4. Nauczyciel dzieli klasę na cztery grupy i rozdaje im arkusze papieru oraz flamastry. Prosi uczniów, by w zespołach stworzyli mapę myśli uwzględniającą informacje na temat wpływu na organizm substancji farmakologicznych wymienionych na mapie myśli zawartej w e-materiale.
5. Uczniowie wykonują ćwiczenie nr 6, dotyczące wpływu substancji dopingujących na zdrowie.

Faza podsumowująca:

1. Nauczyciel zachęca uczniów do odpowiedzi na pytanie kluczowe postawione na początku lekcji: „Co to jest doping i czy warto go stosować?”. Pyta, jakie teraz jest ich stanowisko wobec dopingu, a jeśli się zmieniło, jakie informacje na to wpłynęły.
2. Nauczyciel przekazuje uczniom informację zwrotną o ich pracy i zaangażowaniu w tok lekcji, dokonuje oceny.

Praca domowa:

Wykonaj ćwiczenia od 1 do 4 oraz polecenie nr 3 do mapy myśli.

Materiały pomocnicze:

Łuczak Maciej, *Oszustwo dopingowe w sporcie wyczynowym wśród kobiet w latach 1950–2017. Rozprawy naukowe Akademii Wychowania Fizycznego we Wrocławiu*, Akademia Wychowania Fizycznego w Poznaniu, Poznań 2018, nr 60, s. 118–134.

Polska Agencja Antydopingowa, *Lista substancji zabronionych*, antydoping.pl.

Postawy i opinie w zakresie stosowania dopingu. Streszczenie raportu Kantar TNS zrealizowanego na zlecenie Ministerstwa Sportu i Turystyki Rzeczypospolitej Polskiej, www.gov.pl.

Raport badawczo-analityczny dotyczący postaw i opinii w zakresie stosowania dopingu. Raport Kantar TNS na zlecenie Ministerstwa Sportu i Turystyki Rzeczypospolitej Polskiej, Warszawa, październik 2017.

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania mapy myśli

Mapę myśli można wykorzystać w fazie wstępnej zajęć, w celu wzbudzenia zaciekawienia uczniów. Może także zostać wykorzystana na lekcjach: „Substancje uzależniające” i „Wpływ leków, używek i narkotyków na układ nerwowy”.